

TERUGBLIK: BIJNA TE LAAT.

VRIJHEIDSMAALTIJD EN EXPOSITIE IN DE WESTERKERK 5 MEI T/M 12 JUNI 2026

“De klimaatverandering is het belangrijkste onderwerp om bij stil te staan. Vorig jaar op 5 mei was het world overshoot day. Zonder andere levensstijl is het überhaupt te laat voor het leven.”

Herman Koetsveld (dominee Westerkerk)

“Het is nooit te laat, zolang er mensen opstaan tegen onrecht en opkomen voor mensenrechten.”

Dagmar Oudshoorn (directeur Amnesty)

“Waar Nederland ooit een voorloper was op het gebied van queer rechten, stellen we vast dat het aantal zelfmoorden onder queer asielzoekers in ons land heel erg hoog is. Na alles wat deze mensen ondernomen hebben om hier te komen, voelen ze zich alsnog niet veilig.”

Femke van Casteren (voorzitter Homomonument)

“Het zit soms in iets kleins om te voorkomen dat het bijna te laat is. Mijn oma, die tijdens de Tweede Wereldoorlog onderduikers verscholen hield, ging na de oorlog naar de Westerkerk om daar met Amnesty brieven te schrijven aan beulen die in het buitenland grove schendingen aan de mensenrechten toebrachten. “

Casper Oorthuys (samensteller Bijna te laat)

INLEIDING

Voor de tweede keer bedachten we het thema voor de Vrijheidsmaaltijd in de Westerkerk. In samenwerking met Theater van de Heelheid en onze vast partners de Westerkgemeente, Studentenvereniging ASC/AVSV, Homomonument, Amnesty International en Stadsdorp Gracht en Straatjes stelden we een programma samen voor 5 mei, dat net als vorig jaar bestond uit de Vrijheidsmaaltijd, Theater na de Dam en een tentoonstelling die tot 12 juni te bezoeken was.

DE TENTOONSTELLING

De tentoonstelling Bijna te laat was opgebouwd uit een 3-tal vitrines met foto's, artikelen en originele exemplaren van onder meer het pamflet Bijna te laat, waarmee het verhaal verteld werd over de verzetsactiviteiten van Jacoba van Tongeren, Henk van Randwijk, Hebe Kohlbrugge en Jan Koopmans. De titel van dit jaar, Bijna te laat, is gebaseerd op het eerste illegale pamflet met de gelijknamige titel die in 1940 door Jan Koopmans werd opgesteld op het moment dat de Nederlandse ambtenaren werden gesommeerd de ariërverklaring te ondertekenen. Koopmans maakte deel uit van de Lunterse Kring, van waaruit mensen met uiteenlopende geloofsovertuigingen overgingen tot verzetsactiviteiten.

De video-installatie die in 2025 voor deze gelegenheid was ontwikkeld, kon opnieuw worden opgebouwd en werd op dezelfde wijze geïnstalleerd op de kerkbanken van de Westerkerk. Op de 5 beeldschermen waren dit keer foto's uit het archief van Cas Oorthuys te zien waarop illegale activiteiten zoals het verspreiden van voedselbonnen, het vervalsen van identiteitsbewijzen en de wapentransporten waren vastgelegd. Tijdens het samenstellen van de materialen bleek dat deze wapentransporten destijds werden uitgevoerd door leden van het studentendispuut D.I.D.O.

Via de archivaris van de studentenvereniging ASC/AVSV kregen we de mogelijkheid belangrijke documenten uit archieven van het dispuut tentoon te stellen, waaronder de loyaliteitsverklaring van de bezetter, die de studenten massaal weigerden te tekenen.

Corpslid Jochem Tinbergen maakte een documentaire in Oekraïne over het leven onder bezetting daar, op dit moment. We waren blij dat we deze film aan de tentoonstelling konden toevoegen en een actueel thema, belicht door een twintiger, aan het publiek konden laten zien.

De tentoonstelling ging van start op 5 mei, was gratis toegankelijk, doorlopend te bezichtigen tijdens de openingsuren van de kerk en werd gedurende ruim 4 weken door circa 7500 mensen bezocht.

DE VRIJHEIDSMAALTIJD

Voor de organisatie van deze tweede editie van de Vrijheidsmaaltijd in de Westerkerk konden we naast de praktische en inhoudelijke ondersteuning van het Amsterdams Comité 4 en 5 mei, opnieuw rekenen op onze partners: De Westerkerkgemeente, Studentenvereniging ASC/AVSV, Homomonument, Amnesty International en Stadsdorp Gracht en Straatjes en nieuw dit jaar: Theater van de Heelheid als co-producent. Samen stonden zij dit jaar garant voor de opkomst van ruim 300 mensen.

De samenwerking met de studenten hebben we dit jaar kunnen intensiveren. Om ervoor te zorgen dat aan alle 40 tafels de gesprekken goed op gang zouden komen, werden 20 studenten als gespreksleiders aangesteld. Zij kregen vooraf een rondleiding door de tentoonstelling en een toelichting op de achtergrond van het thema Bijna te laat.

Thomas de Bres van Theater van de Heelheid was moderator en ceremoniemeester. Hij nodigde het publiek uit een plekje te zoeken aan een van de 40 gedekte ronde tafels. Achtereenvolgens werden Herman Koetsveld, Dagmar Oudshoorn, Femke van Casteren en Casper Oorthuys op het podium uitgenodigd. Elk van hen werd gelinkt aan een van de personages uit de tentoonstelling en werd de centrale vraag: wanneer is het voor jou bijna te laat? voorgelegd.

Het programma werd afgewisseld met live orgelmuziek die Thomas samen met Evan Bogers (de organist van de Westerkerk) had geselecteerd.

Freek de Jonge was de speciale gast die zichzelf begeleidde op de vleugel en het lied over de schrijver van het pamflet Bijna te laat, Jan Koopmans, ten gehore bracht. .

couplet uit het lied over Jan Koopmans, gezongen door Freek de Jonge:

*kan een held jan koopmans heten
calvinist zijn dominee nog wel?
kan een held onbekend zijn zelfs vergeten
moet een held niet flirten met de hel?
kan een held sandalen dragen
christelijk kamperen in bos en veld?
kon ik het nog maar aan mijn vader vragen
wat maakt een mens een held?*

Hierna ging het publiek aan de slag met dezelfde vragen als die gesteld waren aan de gasten op het podium. Wanneer is het voor jou bijna te laat? Waarom is dat zo? Wat kunnen we daar nog aan doen?

Na elke vraag klonk een bel waarna Thomas met zijn microfoon langs enkele tafels ging voor een samenvatting van het antwoord.

Het geroezemoes dat, elke keer nadat de bel klonk, van alle tafels opsteeg was prachtig om te horen en mede dankzij de studenten/gespreksleiders werd aan alle tafels geanimeerd meegedaan.

Het slotwoord van deze sessie was voor de dominee. Deze was diep onder de indruk van het pamflet van Jan Koopmans:

Wat we bedoelen met vrijheid is in het licht van wat er nu gaande is in de wereld, steeds lastiger onder woorden te brengen. Onze smartphone lijkt ons vrijheid te geven, maar het tegenovergestelde is het geval. Gemanipuleerde filmpjes met beelden uit concentratiekampen waar het een gezellige boel lijkt te zijn, komen ongevraagd bij ons binnen.

Postcodegebied, huidskleur of achternaam kunnen een beperking in je vrijheid betekenen. Poetin, Trump en Netanyahu gebruiken religieuze taal om zich af te zetten tegen de ander en hun menselijkheid aan te tasten. Op die manier sneuvelt de draagkracht van de samenleving. De ander, hoe anders ook, is net zo zeer schepsel als jij dat zelf bent.

Het is nooit te laat om op te staan en op te komen voor de ander, de vrijheid te blijven zoeken en je te verzetten tegen alles en iedereen die de menselijkheid onderuit wil halen. Dat kan nooit een beetje, maar dat vraagt heel je hart en heel je ziel en al je kracht.

Het vraagt heel je leven.

THEATER NA DE DAM

Na de maaltijd, die in ontspannen en geanimeerde sfeer werd genuttigd, was het tijd voor de ombouw naar theateropstelling. Met de hulp van een grote groep studenten en het hulpvaardige publiek kon om 14 uur Theater na de Dam van start met de voorstelling De Bonnenkoningin van Karel Baracs. Deze monoloog vertelt het bijzondere verhaal van de bekendste vrouwelijke verzetsstrijder, de Amsterdamse Jacoba van Tongeren. Zij was oprichter van de groep 2000 en medeoprichter van Vrij Nederland, waarover men kon lezen in de vitrines.

De vele reacties uit het publiek maakten duidelijk dat deze voorstelling erg goed aansloot bij het thema. Karel Baracs kreeg een staande ovatie.

Na het applaus gingen de deuren naar de Westermarkt open en werd het publiek uitgenodigd om de Bevrijdingsdag te vieren op het Homomonument.

COMMUNICATIE

Via een mailing van alle partners werd een link verspreid naar het aanmeldformulier.

De studenten stelden een persbericht op en deelden het programma via hun sociale mediakanalen. Het theaterprogramma was onderdeel van Theater na de Dam en samen met het Amsterdams Comité 4 en 5 mei betekent dat een grote bekendheid en een groot bereik.

De aanmeldingen stroomden binnen en zo konden 300 gasten in de Westerkerk worden verwelkomd. Het programma werd via de livestream van de Westerkerk door 700 mensen bekeken.

De briefing voor de studenten die als gespreksleiders aan de tafels plaatsnamen hebben we vanwege tijdgebrek zelf gedaan. Volgend jaar willen we een eerder stadium een redactie samenstellen, bestaande uit afgevaardigden van alle partners.

Enkele reacties uit het publiek:

Goede vragen aan mensen die 'erin zitten', meezingen met Freek, nog net niet met elkaar op de vuist gaan bij het beantwoorden van de drie vragen, en wat paste de stadsspreker er goed bij - geslaagd, een vette elf. Dat het camerateam dit dan ook nog live and kicking versloeg, een super bonus.

Het was fantastisch georganiseerd. We hebben genoten van al het lekkers en de toespraken. Voor onze kleinkinderen Noortje en Teun was het ook een interessante middag.

Heel erg indrukwekkend en ontzettend mooi wat jullie daar neergezet hebben!

Heel fijn om meegemaakt te hebben.

We hadden het erg getroffen met onze tafel. Toevalstreffer.

Maar niks is toeval natuurlijk.

Freek de Jonge vond ik goed.

Het was een erg mooie en betekenisvolle dag in de Westerkerk.

Heel fijn dat ik erbij kon zijn.

De opkomst voor de Vrijheidsmaaltijd was groot, zelfs nu het geen nationale vrije dag betrof. De locatie blijkt veel mensen aan te spreken. Op verzoek van de Westerkerk is de tentoonstelling tot 12 juni blijven staan.

Kleine verbeterpunten ten opzichte van vorig jaar zorgden ervoor dat alles op 5 mei vlot en probleemloos verliep

TOELICHTING OP DE BEGROTING

Van de beoogde fondsen hebben het Vfonds en het DELA fonds helaas de aanvraag niet gehonoreerd. We zullen de volgende keer in een veel vroeger stadium een gesprek aanvragen bij beide fondsen, omdat we van mening zijn dat we met dit project goed aansluiten op hun doelstellingen.

Mede dankzij de toekenning van het Amsterdams Fonds voor de Kunsten hebben we de tentoonstelling kunnen realiseren.

Het is het gelukt om het tekort op te vangen via een crowdfundingactie van de reünisten van D.I.D.O, die nog jaarlijks het verzetsverleden van hun dispuut herdenken, en dankzij een gulle bijdrage van de familie Oorthuys.

VOORUITBLIK

We hebben de ambitie om de Vrijheidsmaaltijd een blijvend onderkomen te geven in de Westerkerk. De samenwerking met de studentenvereniging valt nog verder uit te bouwen en zo zijn we onder meer van plan met hen te onderzoeken welke mogelijkheden er zijn op het gebied van crowd funding.

We willen in samenwerking met Theater na de Dam een nieuwe theatervoorstelling laten ontwikkelen die aansluit bij het thema van volgend jaar: de aanslag op het Bevolkingsregister.

MET DANK AAN

Bijna te laat kwam tot stand met de financiële steun van Amsterdams Comité 4 en 5 mei, Amsterdams Fonds voor de Kunsten en de gulle bijdragen van de reünisten van D.I.D.O.

Het programma op 5 mei was niet tot stand gekomen zonder de samenwerking met: Theater van de Heelheid, Stichting Homomonument, Studievereniging ASC/AVSV, De Westerkerkgemeente, Amnesty International, Stadsdorp Gracht en Straatjes.

De Vrijheidsmaaltijd werd dit keer gesponsord door Greenwoods, The Pancake Bakery en Albert Heijn Westermarkt.

